

Книга «Тернопіль у плині літ. Історико-краєзнавчі замальовки» Л. Бойцун – унікальні краєзнавчі студії про історію галицького міста від часу виникнення до сьогодення, приклад збереження історичної пам'яті. Завдяки праці дослідниці довідуємось про майже втрачений давній Тернопіль у період Другої Речі Посполитої.

Павло Винник (Тернопіль)

ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У СКЛАДНІ ПЕРІОДИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Діяльність митрополита Андрея Шептицького в складні історичні часи є прикладом видатного духовного й громадського служіння. Період Першої світової війни став критичним випробуванням у його житті. Митрополит зустрів трагедію війни, що принесла розруху, бідність, втрату духовних орієнтирів та масові переселення, із непохитним бажанням допомогти своєму народові зберегти віру і вистояти в умовах хаосу. З початку війни він розвинув широку благодійну діяльність. У Львові та довколишніх регіонах створювалися лікарні, притулки й добродійні центри для поранених, сиріт, біженців та знедолених. Зокрема, важливою ініціативою стала діяльність «Української народної лічниці», яка надавала допомогу незалежно від віросповідання чи національності.

У міжвоєнний період українські землі опинилися під владою Польщі, де українців дискримінували. Митрополит Андрей Шептицький став захисником їхніх національних прав, відстоюючи рівність у сфері освіти, культури та релігії. Велику роль у просвітницькій діяльності митрополита відігравали українські культурно-громадські організації, зокрема «Просвіта», «Рідна школа», Український Католицький Союз, «Пласт», Товариство українських жінок імені святої Ольги, а також молодіжні організації при церквах. Шептицький не лише морально підтримував їх, а й сприяв матеріально – через пожертви, благодійні фонди, створення навчальних центрів і видавництва. Зокрема, митрополит активно допомагав товариству «Рідна школа», яке займалося розвитком українського шкільництва, будівництвом навчальних приміщень та підготовкою учителів.

Шептицький також підтримував Український Таємний Університет у Львові (1921–1925), який виник у відповідь на заборону польською владою українського університету. Завдяки його фінансовій та моральній підтримці університет функціонував кілька років, ставши осередком національної науки та освіти.

Важливим напрямом діяльності митрополита було сприяння економічній незалежності українців. Він підтримував розвиток кооперативного руху, зокрема діяльність Центрального кооперативного банку, «Маслосоюзу», «Сільського господаря», «Народної торгівлі», Крайового союзу кредитових спілок. Ці структури сприяли зміцненню економічної основи українського населення, формуванню середнього класу, розвитку ощадності та самопомогі. За його словами, «народ, який не навчиться господарювати розумно, не зможе бути вільним».

Особливо важливо розглянути його протести проти тоталітарних режимів, які відображали його моральну позицію. Оцінити значущість його духовної та ідеологічної спадщини для сучасного суспільства, приділивши увагу його соціальному вченню, зокрема роботі "Як будувати рідну хату", а також його екуменічним ідеям.

Друга світова війна та подальша радянська окупація стали для Української Греко-Католицької Церкви часом надзвичайних випробувань. Радянський

режим розглядав Церкву як ідеологічного противника, а її духовенство – як загрозу державній владі. У цих умовах митрополит Андрей Шептицький доклав усіх зусиль, щоб зберегти церковну структуру, забезпечити духовну опіку вірним і запобігти знищенню УГКЦ.

Важливою складовою діяльності митрополита стало моральне й духовне наставництво. У своїх посланнях він закликав вірян не втрачати віри навіть у часи терору, наголошуючи на тому, що сила духу є головною зброєю проти зла. Особливо актуальними були його заклики до єдності, терпіння і прощення, які сприяли збереженню моральної стійкості народу.

Він займав чітку позицію щодо порятунку переслідуваних під час Другої світової війни. Відомо, що за його сприяння греко-католицьке духовенство рятувало євреїв, переховуючи їх у монастирях (зокрема в Уневі) і приватних домах. У багатьох випадках це відбувалося під особистою опікою митрополита. Цей гуманістичний крок засвідчив його відданість принципам християнського милосердя й людяності, попри смертельну небезпеку.

Завдяки його зусиллям УГКЦ вистояла під натиском тоталітарних систем – спершу нацистської, а потім радянської. Навіть після смерті митрополита у 1944 році створена ним духовна і організаційна структура Церкви продовжувала існувати в підпіллі, передаючи віру і традиції новим поколінням. Таким чином, його діяльність стала підґрунтям для збереження української духовності у ХХ ст.

Велике місце у спадщині митрополита посідала освіта. Він бачив у ній основу для морального вдосконалення людини й розвитку нації. Саме тому підтримував створення українських навчальних закладів, стипендіальних програм, наукових установ. Його погляди на роль інтелігенції як духовного провідника суспільства актуальні й сьогодні.

Не менш важливою складовою його спадщини є національна ідея. Шептицький наголошував, що українська нація має право на свободу, самоповагу і духовну незалежність. Водночас він засуджував будь-які прояви шовінізму, вважаючи, що справжній патріотизм ґрунтується на любові до свого народу і повазі до інших.

Таким чином, постать митрополита Андрея Шептицького залишається символом духовного відродження українського народу. Його життя і діяльність стали прикладом того, як віра, інтелект, жертвність і любов до ближнього можуть змінити цілу націю.

Тетяна Лучка (Тернопіль)

КОНСОЛІДАЦІЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ СИЛ І ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНА ПЛАТФОРМА ОУН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 20-Х РР. ХХ СТ.

Друга половина 1920-х рр. стала для українського національного руху часом глибоких пошуків і перегрупування сил. Після поразки визвольних змагань 1917–1921 рр. український народ опинився в нових кордонах, розділений між кількома державами, – Польщею, Румунією, Чехословаччиною та СРСР. Ідея незалежності здавалася розчавленою історією, але саме в цей період починає визрівати нова форма національного спротиву – організований, ідейно вмотивований, націоцентричний рух, який поступово переростає в Організацію українських націоналістів (ОУН). Після ліквідації державних утворень УНР та ЗУНР українська політична еліта розпорошилась у вигнанні, а на західноукраїнських землях утвердився польський окупаційний режим. Політика колонізації, заборона українських партій, обмеження освіти та культурного життя – усе це породжувало